

Uj irányzatok

A tudományok újjászerveződésével együtt jár az osztályozási rendszerek állandó revíziója, ami jelentősen megterheli a könyvtárakat is. Lehetséges, hogy a legjobb megoldás egy egyszerűbb jelzetelésű, nem túl részletes, de tárgyszóindexszel kiegészített rendszer lenne. Az angolszász országokban régóta használják a tárgyszórendszerekkel kiegészített jelzeteket.

Amikor a *Brit Nemzeti Bibliográfia* is megpróbálta a Dewey-féle tizedes osztályozást tárgyszavas alosztályozással kiegészíteni, a Dewey-féle jelzetek szóbeli formájának alapjait fektette le.

A *Library of Congress* tárgyszórendszere azonban nem mindig tükrözi a *Library of Congress* osztályozási rendszerét, de a *PRECIS (Preserved Context Indexing System = Értelmi összefüggést megtartó tárgyszavazó rendszer)* automatizált formája éppúgy alkalmazható a *Library of Congress* osztályozási rendszerével, mint a Dewey-féle tizedes osztályozással.

A jelzetek és tárgyszavak kombinálását az ETO-val kapcsolatban R. MÖLGAARD-HANSEN már 1965-ben javasolta az Odensei Egyetemi Könyvtárnak.

Az újabb kísérleteket, mint például egy nemzetközileg elfogadható rendszer, a *BSO (Broad System of Ordering = Átfogó tárgyköri osztályozó rendszer)* létrehozására irányuló tevékenységet az 1972. évi jelentés csak röviden említette meg.

A továbbiakban a dániai könyvtárak feladata lesz megvizsgálni a számára idegen osztályozó rendszereket (pl. a Dewey-féle tizedes osztályozást), akár a közvetlen használat, akár az egyik osztályozási rendszerről egy másikra (pl. Dewey – ETO) való áttérés szempontjából.

A célnak egy olyan tárgyszavas rendszer is megfelelne, mint pl. a *PRECIS*, amelyet a Dewey-féle tizedes osztályozás és az ETO esetében egyaránt lehet alkalmazni.

/WEITEMEYER, M.: Which way to „Shared Classification”? A Danish view = International Classification, 3. köt. 2. sz. 1976. p. 93–96./

(Jáki Éva)

A koordinált indexelés ügyviteli nyilvántartásokban

Az ügyviteli nyilvántartások tárgyai lehetnek személyek, szervezetek, termékek, műveletek, kapcsolatok stb., amelyek jellemzőit különböző dokumentumok – iratok, levelek, személyi adattárak stb. – tartalmazzák.

A nyilvántartás célja az, hogy a tárgyra vonatkozó különböző kérdésekre *maximális biztonsággal és minimális késsedelemmel* válaszolni lehessen.

A nyilvántartás fizikai hordozója általában kartoték-cédula vagy nyilvántartási füzet, könyv, amelyen vagy amelyben az adatokat valamilyen meghatározott rendszerben (*betűrend, időrend, osztályozási rendszer stb.*) rögzítik. Ilyen esetben a dokumentumokat egy másik szempont szerint rendezik sorba, s így módon kétféle típusú kérdés szerint lehet az információt könnyen kikeresni.

A legtöbb esetben azonban a nyilvántartásoknak sokkal bonyolultabb szempontok szerint feltett kérdésekre is választ kell adniuk. Ezeknek az igényeknek a kielégítésére már érdemes egyéb módszereket is alkalmazni. Az egyik igen elterjedt módszer *lyukkártyák alkalmazása gépi vagy kézi keresésre*.

A cikk a tájékoztatási tevékenységben elterjedt *koordinált indexelés* kézi kereséssel kombinált módszerének ügyviteli nyilvántartásokra való alkalmazását ismerteti.

A rendszer kialakításához szükséges szellemi tevékenység

A koordinált indexelés a dokumentumokat szint, minőség, jelentőség, tartalom stb. szempontjából teljesen egyenrangú deskriptorokkal írja le és e deskriptorok kombinációjával lehet kérdezni: innen ered a koordinált indexelés elnevezés. A rendszer tehát a természetes nyelv – előre kijelölt – szavaival dolgozik. A használható deskriptorok számára nézve általában nincs korlátozás.

A deskriptorok kiválogatása a nyilvántartás elemzésével kezdődik, melynek során számba veszik a lehetséges, illetve várható kérdéstípusokat, néhány dokumentumot pedig kísérletképpen mélyrehatóan indexelnek. Egy személyzeti nyilvántartás esetén pl. a deskriptorok a következő csoportokba sorolhatók: a személyi adatokra vonatkozók, illetve a képzettségre, szakmai minősítésre, viselt funkciókra, beosztásra, kitüntetésekre, külföldi utakra, nyelvtudásra stb. utalók.

A rendszer technikai megvalósítása

Egy lehetséges megvalósítási forma az, hogy a dokumentumokat azonosítási számmal látják el és eszerint rendezik sorba. A deskriptorok viszont külön-külön egy-egy A6 (esetleg A5) méretű kártyára kerülnek, amelyen 0-tól 9-ig számozott tíz függőleges oszlopként elhelyezkedő beosztás van. Ha egy dokumentum indexelésekor felhasználtuk az adott deskriptort, akkor kártyájára (kézzel, géppel) felírjuk a dokumentum azonosítási számát úgy, hogy az az azonosítási szám utolsó számjegyének megfelelő oszlopba kerüljön.

Másik megvalósítási forma az, hogy minden egyes nyilvántartott témának megfelelően azonosítási számmal ellátott kártyát fektetnek fel – ezeket rendezik sorba. A kártyán feltüntetik a témára vonatkozó összes deskriptort, valamint az (esetleg több) ezzel foglalkozó doku-

mentum helyét. Kártyák helyett regiszteres tüzet használata is megfelelő.

Egy új szempont, azaz új deskriptor bevezetése egy új deskriptor-kártya kitöltésével jár (és esetleg minden egyes – régi – dokumentumot át kell vizsgálni annak megállapítására, hogy az új deskriptor vonatkoztható-e az illető dokumentumra). Egy régi dokumentum kiiktatásakor az összes olyan deskriptor-kártyán, ahol megjelenik az azonosítási száma, azt törölni kell.

Információkeresés

Minden a rendszerhez intézett kérdést deskriptorok és logikai operátorok („és”, „vagy”, „és nem”) segítségével lehet és kell megfogalmazni. A kérdésben szereplő deskriptorok kártyáit e logikai operátorok által kijelölt módon kell összehasonlítani. Ezt segíti elő a deskriptor-kártyákon a függőleges oszlopokra bontás. Egy „és”-sel összekapcsolt deskriptor-hármas esetében pl. a három kiválasztott deskriptor-kártya első oszlopaiból (0-val végződő azonosítási szám) kell kiválasztani azokat az azonosítási számokat, amelyek mindhárom kártyán szerepelnek, majd ugyanezt kell végrehajtani a három

második oszlopon (1-sel végződő azonosítási szám) és így tovább.

Ez a rendszer igen alkalmas statisztikai kimutatások készítésére is.

Két kártyának a fenti módon történő összevetése általában két percet vesz igénybe és tíz azonosítási szám megtalálása három kártya összevetésével (a deskriptor-kártyák kikeresése és összehasonlítása, kiírás, a kártyák visszahelyezése, a dokumentumot leíró kártyák kiválasztása, az adatok kiírása, majd a kártyák visszahelyezése) összesen mintegy tizenkét percig tart.

A keresés tartalmi vonatkozásaiban példaként megemlíthető, hogy a fenti módon felépített személyzeti nyilvántartás alapján könnyen kikereshetők például a harminc évnél fiatalabb fizikusok, akik angol és orosz nyelvismerettel rendelkeznek és speciális szakterületük a magenergia.

/ATANASIU, P.: *Applications of coordinate indexing in keeping administrative files = Probleme de Informare si Documentare*, 10. köt. 6. sz. 1976. p. 317–326./

(Valkó Péter)

HÍREK

Európai disszertációk katalógusa

Londonban 1976 őszén megjelent a DAI–C (*Dissertation Abstracts International: C European Abstracts*) első füzeté. A negyedévenként megjelenő kiadvány tartalmazza mindazoknak a doktori, ill. magasabb tudományos fokozat elnyeréséért írt disszertációknak a referátumait, amelyeket Európában védtek meg sikeresen. A nem európai, főként észak-amerikai anyagot továbbra is az A és B szekció tartalmazza, a humán és társadalomtudományokat az A, a természettudományokat és műszaki tudományokat a B szekció. A C szekció főként nyugat-európai anyagot ad közre, egyelőre kevés kelet-európai tétel szerepel benne.

Az anyagot tárgyszavanként csoportosítják, ugyanazon kategóriák szerint, amelyeket 1975 júliusa óta az A és B szekcióban már használnak. A tárgyszókatégórián belül a szerzők neve szerinti ábécében rendezték az anyagot.

A füzet teljes címe:

Dissertation Abstracts International: C European Abstracts: Abstracts of Dissertations Submitted for Doctoral and Post-Doctoral Degrees at European Institutions, Autumn 1976, Vol. 37. Number 1. London, University of Microfilms International.

/FID News Bulletin, 27. köt. 2. sz. 1977. p. 18./

IRM vásárlási útmutató

Az Information and Record Management Magazine (IRM) kiadásában megjelent az első *Micrographic Equipment Directory and Buying Guide* (Mikrofilmes berendezések adattára és vásárlási útmutatója), amely több mint 300 gyártó cég több mint 1000 gyártmányát ismerteti. Csoportosítása: használati berendezések; előállítási berendezések; minőségellenőrzés és kezelés eszközei; Computer Output Microfilm; tartozékok és anyagok.

A kötet a mikrofilmes rendszerek használói számára érdekes cikkeket is közöl (terminológiai szójegyzék, a mikrofilmek tartóssága és archív minősége, mikrofilmes információforrások, mikrofilmezés kérdéseivel foglalkozó szervezetek jegyzéke stb.).

Az IRM kiadványa 15 dollárba kerül, beszerezhető: Information and Record Management Magazine, 250 Fulton Avenue, Hempstead, New York, 11550 USA.

/Micrographics Today, 11. köt. 5. sz. 1977. p. 73./

(S. P.)